

NOUA REVISTĂ ROMÂNĂ

A BONAMENTUL : (48 NUMERE)

În România un an 10 lei
„ „ „ „ „ „ „ „ „ 6 „
În toate țările ununei poștale un an 12 „
„ „ „ „ „ „ „ „ „ 7 „

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA
Bulevardul Ferdinand, 55. — București

POLITICA, LITERATURA, ȘTIINȚA ȘI ARTA

APARE ÎN FIECARE DUMINICĂ

DIRECTOR :

C. RADULESCU-MOTRU
PROFESOR LA UNIVERSITATEA DIN BUCUREȘTI

UN NUMAR :

25 Bani

Se găsește cu numărul la principalele
librării și la depozitarii de ziare
din țară

Prețul anunțurilor pe ultima pagină.
1/2 pagină : 10 lei.

No. 7.

DUMINICĂ 6 DECEMBRIE 1909

Vol. 7.

SUMARUL

NOUȚĂȚI :

„Viforul”. — *Audițiunea societății Carmen.* —
Revista revistelor.

POLITICA :

PROF. V. BABEȘ. *Proiectul de lege sanitară al
guvernului.*

CEȘTIUNI SOCIALE :

BENEDETTO DE LUCA. *In amintirea lui Cesare
Lombroso.*

IGIENA :

DR. BIRMAN-BERA. *Cum să respirăm ?*

LITERATURĂ :

ARTUR GOROVEI. *Povestea lui «Frunză-Verde».*
M. STROEȘCU. *Datoria* (amintiri despre d. Maiorescu).

NOTE ȘI DISCUȚIUNI :

I. RĂDUCANU. *In chestia organizării statistice
oficiale în România.*

NOUȚĂȚI

„Viforul.”

Joi, 26 Noembrie, s'a reprezentat la Teatrul Național pentru
întăia oară «Viforul», piesă în 4 acte de d-l Barbu Delavran-
cea. Această piesă este a doua din trilogia istorică începută
de d-l Delavrancea anul trecut cu «Apus de Soare». În «Vi-
forul» e vorba de domnia degeneratului și sanguinului Ște-
făniță-Vodă care, după ce comite o sumă de nelegiuiri este o-
trăvit de soția sa.

În această lucrare marele talent al d-lui Delavrancea s'a ma-
nifestat din nou cu toată vigoarea și puterea-i de adevăr cu-
noscută. Prin bogăția și frumusețea limbii și a imaginilor, «Vi-
forul» este, netăgăduit, o operă literară superioară. Din punct
de vedere dramatic însă, deși înjghebată cu multă virtuozitate,
a doua piesă a d-lui Delavrancea ni se pare o lucrare inegală.
Ea cuprinde, e drept, câteva momente tragice, de un drama-
tism superior, cum sunt scenele din urmă din actele II și III,
scena inebunirii Oanii din actul III și aceea din act. IV în care
Ștefăniță privește dela fereastră executarea boerilor; prin îngră-
mădirea însă de cruzimi inutile și căutarea cu orice preț a efec-

telor de groază, precum și prin lipsa oricărei note omenești,
generoase, «Viforul» are scăderi și nu poate fi numit o tra-
gedie, în înțelesul clasic al cuvântului.

Dar, despre piesa d-lui Delavrancea precum și despre joac-
artiştilor ce au interpretat-o, vom vorbi cu deamănuntul în nu-
mărul viitor.

P.

* * *

Audițiunea Societății Carmen.

Cu prilejul congresului profesorilor de muzică, societatea
Carmen a avut o audițiune de muzică corală la sediul său
din Str. Sf. Ionică 12. Asistau profesorii strănsi în congres
și mulți profesori din București, pe lângă care și o seamă de
intelectuali, ce urmăresc activitatea acestei societăți. S'au ex-
cutat coruri religioase, dintre cari trebuie să relevăm «Sfântul
Domn Iisus» de F. A. Gevaert și solo d-lui Folescu din «Qui
tollis» de I. Haydn. Au urmat cântece cu cor mixt (s'a dis-
tins d-șoara E. Drăgulescu în solo din «Anotimpurile» —
Haydn), coruri de femei, coruri bărbătești (de relevat d-l I. T.
Căpriță, solo, în «Cântecul Serii»). La fine cântecele populare
românești pentru cor mixt (Negruța, Răsunetul Ardealului și
peste deal, cu solo de D-na E. Lăcusteanu) au încălzit sufletele
tot atât de mult pe cât le înălțase, le subtilizase mintea mi-
nunata armonie din «Pe lacul Traum», «Cântecul Serii» și
celelalte.

E prilejul să facem în legătură cu această audițiune și cu
momentul care a provocat-o, o observare de un ordin mai ge-
neral. E lucru cert că Societatea Carmen are meritul de a fi
reliefat pentru lumea noastră intelectuală frumusețea muzicii
noastre populare, pe cât și de a fi dat pilda unei distincse in-
terpretări corale din muzica artiștilor străini. La suszisa au-
dițiune am simțit din nou această impresiune. Profesorii noștri
de muzică veniți de aiurea vor fi simțit și ei aceasta, mulți poate
pentru întâia dată. Cum pentru un intelectual oarecare inter-
pretările corale ale Societății Carmen au preț doar întrucât îi în-
nalță sufletul, maestrului de muzică sau oricărui alt om de școală,
ele să-i servească mai mult și drept o pildă. Grija și stăruința
pe care le pune d-l Kiriac, maestrul societății, atențiunea ce o
dau elementele corului, armonia pătrunzătoare ce se desprinde
din coruri, viața pe care o dau combinațiunile de voci, toate
au făcut de bună seamă pe profesorii de muzică să tresare și
să-și îndrepte gândul, ca un fel de comparațiune, la corurile
lor. Ei pe deoparte, intervenția autorităților superioare pe de
alta, să dea înboldul unei mai intense preocupări de această
artă a școlii care ușurează mintea și sufletul școlarului de
multe din greutățile materiilor aride și care are și darul să
innobileze și să înalțe moralul mai mult decât o fac pildele
lecturilor sale.

Și fiindcă atât firea cât și nevoile noastre mai apropiate ne îndeamnă să ne întoarcem privirile și gândurile spre muzica atât de virtuoasă și mișcătoare a poporului, fie spre pildă cântecetele Societății Carmen, privite cu toate calitățile pe cari li le-a inspirat priceperea și însușețirea unui maestru ca d. Kiriac.

H. V.

Revista Revistelor.

Arhiva din Iași. Octombrie. D. Gh. Ghibănescu începe un studiu interesant despre *Breasla Armenilor din Roman*.

Țara noastră, Sibiu, 22 Noembrie. — Redactorii foii, d-nii Il. Chendi și Oct. Goga, anunță suspendarea acestei publicațiuni pe viitor.

Viața nouă, 15 Noembrie — D. Ovid Densușianu dă Partea I din articolul: *Folklorul — cum trebuie înțeles*.

«Când cercetările asupra particularităților fizice ale unui popor formează astăzi obiectul unui studiu special, al antropologiei, de ce le-am introduce în folklor? Tot astfel, ce rost pot avea informațiunile asupra artei populare, asupra îmbrăcămintei și chiar asupra graiului, când aceste chestiuni privesc pe etnograf și pe dialectolog? Folkloristul are, fără îndoială, uneori nevoie și de informațiuni de natura aceasta, dar nu urmează că are să se ocupe el singur cu adunarea lor — ca orice specialitate, folklorul trebuie să recurgă la științe auxiliare, în cazul nostru la etnografie și dialectologie, fără a se confunda însă cu ele, cum voia Weinhold.

«Nu mai încap deci discuțiune că felul de a înțelege folklorul pe care l-am văzut la cei mai mulți din școala germană este cu desăvârșire în desacord cu direcțiunea studiilor de azi și trebuie să se renunțe definitiv la el.

«Mai puțin contestabilă apare atunci părerea celor din școala engleză și franceză. Putem însă subscrie la ea fără nici o rezervă, corespunde ea la ce trebuie să fie într'adevăr studiile folkloristice? Vom vedea că răspunsul nu poate fi decât negativ și că altceva suntem în drept să cerem folklorului de acum înainte».

— B. Kanner face câteva observațiuni asupra lui *Heliade Rădulescu ca critic*:

«Heliade era un autodidact și în frigurile activității sale, atât de rodnică dar și atât de variată, nu a putut să se ocupe în deosebi de critică literară. Ținând seamă de renumele de care se bucura printre contemporani, se pare că ar fi trebuit dela sine să i se impună mai mult și critica literară, totuși numai întâmplător, judecă producțiunile epocii și dă unceri sfaturi ce ni se par și azi destul de sănătoase.

«Intr'un moment de indignare sufletească el face o aspră critică a epocii arătând ce se petrece în literatură și se exprimă astfel: «astăzi scriem cu toții, traducem, furăm, prădăm și parodiăm, masacrăm autorii, vorbim despre obiecte ce nu cunoaștem, tractăm despre materii despre cari n'avem nici primele noțiuni, ne întindem în științe și în arte despre cari nu ne-am ocupat niciodată; tipărim la cărți; ne punem în capul publicității, trecem de erudiți, de literați, de artiști, de lumini, de fenomene ale epocii noastre; și apoi cum să nu le știm toate, și mai vărtos să nu scrim o biată limbă românească ce se luptă fără dascăl de acasă?... M'am ferit de critică cât am putut; și oricând am intrat într'insa foarte puțin sau din dorința mai binelui sau că cuțitul ne-a ajuns de multe ori până la os... N'a venit încă timpul când din observațiuni sau critice judicioase să-și facă Românul cunoștințele, voitori de bine amici.»

Viața Nouă. 1 Decembrie D. Ovid Densușianu sfârșește articolul asupra *Folklorului*. — D. Caracostea: *Cu prilejul sărbătoririi d-lui Maiorescu*. Extrag. m din acest articol următoarele rânduri:

«Armonia, măsura, cununa albă a frunței, estetismul senin al personalității sale te atrăgeau, treplat te fermecau; neasemănatul său dar de a expune și de a sensibiliza un adevăr te cuceria. Câștigat de forma aceasta te adânciai cu încetul în inima învățaturii sale. Câtă deosebire între această învățătură și ceea ce fuseseși deprins să prețuiești și să admiri până atunci! Din cărți de filosofie erai deprins cu terminologie complicată, adesea pretențioasă și deșartă, dincolo de care adevărul se întrevede anemic, palid. Acum erai uimit să vezi spuse simplu, în cumpănit grai românesc, mai concretizat, mai viu și deci mai aproape de suflet, adevărurile cari până atunci rămăseser nebuloase»...

«I s'a reproșat că nu mai era în curent, că nu deștepta interesul pentru problemele nouă. Dar ceea ce-l interesa pe el era nu atât să-ți dea cheia întrebărilor nouă cât să-ți desvăluie taina întrebării: să te pătrunzi de ceea ce este în esența ei o întrebare filozofică și care este necesitatea ei. Apoi, prin temperament ca și prin convingere, era de o prudență exagerată adesea față de manifestările nouă: niciodată n'a fost iubitor de noutăți și nici n'a fost, oricât s'ar părea de paradoxal, un înaintea mergător în sensul larg al cuvântului. Pe Wagner nu-l admitea; pe Nietzsche îl privea cu ironie: mișcările nouă literare i se păreau «mievrării moderne»; socialismul, sub zodia căruia, ori-ce s'ar zice, se îndrumază societatea contemporană, îi părea că o perspectivă de tiranie; ceea ce s'a numit la noi «activitatea extrașcolară», o necesitate, întru cât dascălii sunt singurele elemente mai luminate la țară, i se părea un pericol, și când în urmă un academician arăta nevoia ca literatura să se îndrumeze către un ideal mai înalt de artă, d-l Maiorescu devenia tăios. Aștepta ca o idee să se impună, să-și facă probele de trăinicie pentru a o accepta. Căile pe cari le-a arătat la noi nu revelau un adevăr nou, ci o normă veche, de bun simț, de mult intrată în patrimoniul culturii din alte părți. Când a luat deplină conștiință de menirea sa în cultura noastră a încetat de a mai merge *pari passu* cu mișcarea filozofică a Apusului: îl interesa nu ceea ce se adăoga, dar ceea ce fusese în deobște recunoscut.

«A mai fost învinuit că se repetă. Eu însumi l-am auzit spunând, cu aceleași cuvinte și cu aceleași exemple, ceea ce spusese cu trei ani în urmă. Poate d-l Maiorescu a voit să urmeze aici pilda dată de părintele filozofiei, de Socrate, pe care sofistul Hippias, înapoiindu-se dela Atena, după o lungă călătorie, îl găsi expunându-și neschimbat învățăturile lui, cu aceleași cuvinte și cu aceleași exemple ca și în trecut. La mirarea și la ironia sofistului, Socrate-i răspunse că a rămas neschimbat, pentru că sunt adevăruri care rămân și ele aceleași. — Odată ce pentru aceste adevăruri ai găsit forma care te mulțumește, de ce să nu beneficiezi de o asemenea înlesnire, mai ales când îți lipsește spontaneitatea?»

«Mulți au deplâns plecarea dela Universitate a d-lui Maiorescu, gândindu-se că nu va putea fi înlocuit. Cred că a avut norocul de a veni la timp și de a pleca la timp, pentru că studiile filozofice trebuie să aibă și la noi alt izvor de aci înainte: formalismul nu ne mai poate îndestula. Prin creșterea culturii, în deosebi a celei științifice, temeliile sufletești de cari vorbeam și pe cari a simțit nevoia să le formuleze la noi d. Maiorescu, încep a fi însușite ca și în Apus, dela sine, din atmosfera generală a culturii și a învățământului mai bine organizat, iar în ce privește mișcarea noastră filozofică ea trebuie să se îndrumeze pe o cale nouă, sub pedepșa de a se reduce la îndeletnicire deșartă, fără vlagă. Un filosof trebuie să fie dublat cu un om de știință, de specializare amănunțită în cel puțin o ramură de cunoștințe, pentru că întrebările filozofiei se desprind din adâncul cunoașterii științifice, sistematice, și se îndreptează asupra acestei cunoașteri».

POLITICA

PROIECTUL DE LEGE SANITARA AL GUVERNULUI

Fiind rugat să'mi dau avizul asupra proiectului legii sanitare care va veni în curând în discuțiunea Corpurilor noastre legiuitoare am primit cu atât mai bucuros această invitare cu cât de peste 20 ani m'am ocupat fără întrerupere cu chestiunea sanitară a țării, am studiat mult legislațiunea sanitară din străinătate și am pus la Congresul internațional de medicină dela Roma în prima sa ședință generală bazele unei legislațiuni sanitare întemeiate pe rezultatele obținute de științele sanitare moderne.

Aceste principii au fost primite ca baza legiferățiunii sanitare din cele mai multe state cari de atunci încoaci au creat legi sanitare.

Și la noi în țară am conlucrat până în cele din urmă ca membru în consiliul sanitar superior și ca președinte în mai multe rânduri al asociațiunii generale a medicilor din țară la modificarea legii sanitare actuale, astfel încât și proiectul legii asociațiunii medicilor, care a servit ca baza proiectului guvernului, conține în mare parte ideile mele asupra cerințelor moderne ale unei legi sanitare.

Aruncând o privire superficială asupra respectabilul volum al proiectului guvernului, nu pot să nu recunosc că conține în mare parte aceste idei și în genere idei moderne, satisfăcând totdeodată cerințele profesionale ale medicilor, veterinarilor și farmaciștilor, și punând sume mari de bani la dispozițiunea administrațiunii sanitare. Și până acuma serviciul sanitar era bine dotat, dar cu cele 6—7 milioane pe an ce va reclama această lege nouă putem zice că, serviciul sanitar român va fi cel mai bine dotat din lumea întreagă, iar lefurile prevăzute pentru personalul sanitar, vor fi printre cele mai ridicate.

Chiar și «Expunerea de motive» a legii este satisfăcătoare; parcă ar fi un extras al multiplelor mele conferințe asupra cerințelor moderne sanitare și asupra posibilității de a ridica starca sanitară atât de compromisă a țărânimii pe baza științelor sanitare.

Dar dacă examinăm legea mai de aproape desilușiunea noastră devine cu atât mai mare.

Innaintea de toate vedem că este o deosebire ca dela cer la pământ între aceeace ne promite expunerea de motive și între textul legii.

Și legea are, privit de departe, o înfățișare frumoasă. Un cititor superficial nu vede în dânsa decât știința modernă, sănătate, abundență și libertatea omului de știință. Nu lipsește decât lucrul esențial, adică garanții legale pentru că cei sus puși să fie oameni de știință și ca ei să execute principiile frumoase enunțate.

Dacă căutăm mai de aproape, vedem chiar că organismul viu și puternic al proiectului nostru menit de a scăpa țărânimii și țara de degenerarea ce le amenință, că acest organism s'a omorât în mod ascuns și perfid și că s'a înlocuit cu o păpușă care i scamănă de de-

parte și că sufletul a fost înlocuit cu un mecanism ale cărui fire sunt toate în mâna administrațiunii politice, astfel încât legea sanitară, unica noastră speranță pentru mântuirea neamului românesc; instituțiunea pentru care țara face sacrificii de zecimi de milioane, a devenit cea mai de căpetenie: *instituțiune de stat pentru risipire de bani publici, pentru rocompensarea agenților electorali, pentru sinecure și nepotisme.*

S'a făcut cu această lege, de prima necesitate pentru salvarea națiunii aceea ce advocații necredincioși fac cu câte un act de donațiune sau cu un testament generos. În contra voinței donatorului și în ascuns advocații necredincioși fac, în interesul partidului lor sau pentru profitul lor personal, o schimbare atât de mică încât nu se observă la început până ce nu intră în vigoare; să schimbă o virgulă, un cuvânt, o frază, prin care însă tot înțelesul actului să schimbă și toate intențiunile nobile să distrug; cei în drept sunt spoliați și întreaga avere devenită prada falsificatorilor să cheltuește pentru intențiunile lor inavuable.

Să mă explic prin un exemplu.

Supremul principiu al legii sanitare trebuie să fie ca serviciul sanitar să fie condus de cei mai distinși oameni de știință ce posedă țara. Numai oamenii de știință pot găsi, aprecia și alege pe funcționari. Dacă în locul oamenilor de știință să aleg oameni politici, ariviști, toată legea sanitară, toată sănătatea publică, toate milioanele cheltuite sunt compromise și pierdute.

Totul este deci ca în această lege nu ministrul, ci oamenii de știință să aleagă funcționarii pentru posturile sanitare superioare.

Acest lucru însă nu convenea celor ce au formulat proiectul guvernului.

Ei au căutat deci să păcălească parlamentul și publicul în modul următor.

Au creat un consiliu permanent compus din 4 membrii ai consiliului sanitar și din un director general, adică omul ministrului.

Acest consiliu este chemat a alege pe funcționarii sanitari superiori pentru cari nu trebuie nici concurs nici examen.

Însă un aliniat al articolului respectiv spune: *că consiliul numai cu unanimitate poate să aleagă pe candidat, dacă directorul serv. sanitar este de altă părere să alege candidatul ministrului. Adică niciodată oamenii de știință nu vor putea alege omul cel mai capabil, omul de știință, ci totdeauna administrațiunea politică alege pe omul ei.*

Omul ministrului poate să fie și el un om de știință, însă ministrul de interne nu este medic nu e specialist sanitar, este însă cel mai important om politic din țară, și deci va prefera totdeauna pe medicul politician omului de știință. Este regulă generală că un om neo-orientat în o știință, dacă să amestecă în această știință fără a asculta pe oamenii speciali, în totdeauna va face greșeli. Dar se va zice că ministrul are și pe Directorul general pe care'l va consulta.

Însă la noi miniștrii de interne au fost în totdeauna atât de autoritari încât arare ori s'a ascultat directorul general competent.

Directorul a fost aproape în totdeauna un instrument

docil al ministrului. Consiliul sanitar a fost subordonat directorului, așa încât din această cauză serviciul sanitar era în totdeauna paralizat.

Noua lege nu dă nici o garanție că cel puțin Directorul să fie un om competent.

Cu un cuvânt cerința cea mai de căpetenie, condițiunea sine qua non a unei organizări eficace sanitare, este cu totul zdruncinată prin acest aliniat care dă administrațiunii politice puterea să aleagă pentru posturile cele mai importante, în loc de oameni de știință, medici politici, buni agenți electorali, sau șarlatani, sau ariviști cari cu atât mai ușor vor putea să inducă în eroare pe ministru, cu cât ministrul e mare politician dar nu este specialist în științele sanitare.

Ar trebui să înceteze în fine acest inconvenient ca să dispună de sănătatea publică a țării, un om ori cât de distins ar fi, dar om politic care nu are competența în științele sanitare; ar trebui ca odată să se ridice patriotismul luminat al parlamentelor și al guvernului la această abnegațiune, încât să se admită odată pentru totdeauna *că pentru conducerea celui mai important serviciu, și pentru a garanta vitalitatea națiunii, să se creeze un minister a parte cu un om de știință în frunte.* Legea nouă ar fi privilegiul cel mai potrivit pentru această schimbare atât de necesară.

Însă să revenim la exemplul nostru. Cred că orice om imparțial vede că acest mic aliniat distruge toată economia, toate intențiunile nobile, toată eficacitatea legii. Nu pricep cum acela care a redactat această lege s'a putut preta la această păcălitură; cum cei pe cari și-a consultat Ministrul la alcătuirea legii au fost atât de orbiți încât nu au pătruns această comedie. În adevăr să crează o înaltă instituțiune de stat, un «consiliu permanent», cu membrii distinși, cu diurne, însă care nu are absolut nimic aface decât să acopere intențiunea inavuabilă a administrațiunii politice care să pună în fruntea luptei sanitare numai oamenii ei fără să țină seamă de valoarea lor științifică.

Dar se va zice că ministrul este patriot și că va alege câte odată și pe cei recomandați de acest consiliu; să poate, dar experiența a arătat contrariul.

Dacă administrațiunea politică a fost în stare să pună toată administrațiunea sanitară ca să insulte în mod continuu un consiliu sanitar compus din oamenii de știință, cei mai distinși din țară, din cauză că pentru întâia oară în această țară aceștia și făceau datoria impusă de legea sanitară; dacă să puneau persoane comice din camera deputaților ca să-l calomnieze și să-l batjocorească pe acest consiliu, atare administrațiune va fi capabilă de orice faptă pentru a face ca puterea ministrului și a omului politic să triumfe asupra omului de știință.

Deci primul lucru ce se cere pentru ca proiectul legii sanitare a guvernului să merite a fi chiar discutat este eliminarea acestui mic aliniat care face ca toate cheltuielile ce s'ar vota cu această lege să fie aruncate pe fereastră și că starea sanitară a țării să devină din ce în ce mai desperată.

Cum proiectul legii este în mare parte bazat pe proiectul consiliului sanitar al asociațiunii, cred că studiind bine modificările aduse de către guvern voi putea ușor descoperi și denunța atari dispozițiuni dezastroase, astfel

ca eliminându-se aceste, să rămână o lege care în adevăr să corespundă nevoilor urgente ale țării.

Nefiind posibil în acest cadru restrâns de a discuta toate dispozițiunile legale cari în mare parte au fost deja semnalate împreună cu mijloacele de a îndrepta greșelile, în *expunerea de motive a fostului consiliu sanitar*, publicate în No. precedent al acestei Reviste, vom insista numai asupra unor puncte principale. Înainte de toate trebuie constatat că guvernul a ținut seamă de o parte din obiecțiunile noastre. Astfel a șters dispozițiunea ca directorul să fie numit pentru 10 ani; a dispus că inspectorii regionali să-și aibe reședința în regiunea respectivă; s'au mai redus puțin lefurile exagerate ale inspectorilor; s'a mai restrâns numărul enorm de articole, s'au eliminat din taxele create pentru fondul asanării satelor acele cari sunt dependente de convențiunile comerciale, etc. însă nu s'a schimbat nimica din inconvenientele principale ale legii.

Astfel *consiliul sanitar* coprinzând tot ce este mai competent în științele sanitare rămâne de fapt desființat, căci este o batjocoră că un atare consiliu să țină o ședință pe lună! Astfel administrațiunea sanitară nu posedă nici un consiliu științific și independent cu inițiativă proprie care s'o îndrumeze, care să controleze întrebuintarea fondurilor și care să reprezinte continuitatea după un plan bine chibzuit al operei de asanare a țării. Nu mă îndoesc, că orice om de ordine, ori ce patriot, ori ce cunoscător de țară va pricepe aceste argumente și va privi ca o necesitate absolută propunerea noastră *că acest consiliu trebuie să primească toate știrile sanitare, să examineze bugetul fondurilor sanitare și că acest consiliu să hotărască asupra combaterii epidemiilor și asupra pedepselor.* Diferitele consilii fără legătură între ele cum sunt propuse de guvern, după proiectul nostru, sunt secțiuni ale unui consiliu sanitar, care astfel cu competența sa superioară rămâne de fapt cea mai înaltă autoritate științifică din Stat.

Un atare consiliu, tare și independent, va trebui să fie sprijinul cel mai puternic al direcțiunii sanitare în contra influențării acesteia din partea administrațiunii politice. Influențări politice s'au exercitat aproape de către toți miniștrii și la acestea au cedat aproape toți directorii, paralizându-se astfel lupta pentru sănătatea publică.

Proiectul guvernului introduce o *dispozițiune* strimptă și neumană în *admiterea la libera practică a medicilor* (art. 83). Este neuman să creăm un regim excepțional pentru unii locuitori ai acestei țări, născuți în țară și fără a fi sub vre-un protectorat străin. Nu este permis medicilor, ca oameni umani și moderni, să oprească pe acești locuitori, cari nu sunt propriu zis străini să-și poată face studiile lor și în străinătate.

Am arătat tendința primejdioasă a legii, de a alege pentru posturile mai importante protejații administrațiunii politice fără garanții serioase (art. 12, alin. 59). Eliminând aliniatul respectiv, rămâne ca fie consiliul sanitar, fie un consiliu permanent, care însă va trebui complectat cu profesorul de igienă și cu cel de bacteriologie din

București, să aleagă *cu majoritatea voturilor*, inspectori, etc. Printre aceștia inspectorii tehnici, vor trebui să fi fost cel puțin 3 ani, asistenți într'un laborator universitar de igienă sau de bacteriologie. Asemenea condițiuni trebuie să fie împlinite și de candidații pentru posturile de șefi de laboratorii bacteriologice.

Nu este admisibil ca acești șefi de laborator să fie veterinari, căci veterinarii nu cunosc boalele omești cu care are să se ocupe în prima linie șeful laboratorului de bacteriologie.

În ce privește *crearea inspectorilor regionali* (art. 31) în locul medicilor de județe, aceasta nu este nici o trebuință reală și nici o economie, căci se crează pe lângă dânsii funcțiuni noi de *medici legiști*. Sunt cu totul în contra acestor despărțiri, căci :

1) Cu înmulțirea funcțiunilor sanitare, medicul regional pus peste 2 județe, nu va mai putea urmări de aproape serviciul sanitar și medical ;

2) Lucrând în înțelegere cu prefectul va fi o conlucrare continuă și un control al activității medicului mai deaproape, dacă medicul este numit pentru un singur județ.

3) Nu este de recomandat că medicul legist să fie un simplu ajutor al justiției. Justiția are alte puncte de vedere și alte legi decât medicul. Acesta ca medic legist trebuie să-și păstreze nu numai independența dar și mentalitatea sa umană de medic și să privească crimele ca savant modern, din punctul de vedere medical și umanitar.

Experiența mea îndelungată mi-a format convingerea că medicul este foarte dispus să fie influențat de justiție, făcând pe judele de instrucție, și pe procuror... Fiind influențat de justiție pierde ușor în detrimentul acuzatului, obiectivitatea necesară a omului de știință.

Lăsăm deci exercițiul medicinei legale medicilor independenți de justiție, cerând însă pentru admiterea lor obligația ca să fi câștigat titlul de medici legiști, creat prin legea asociațiunei.

Să examinăm acum, dacă pentru moment avem în adevăr trebuința de o *augmentare* atât de mare a *budgetului sanitar* precum o prevede proiectul guvernului.

După părerea mea unica cheltuială indispensabilă, care însă va fi mai mică pentru anii viitori și se va desființa treptat până peste aproape 10 ani va fi augmentarea numărului medicilor de circumscripții. (Art. 32). Aceasta nu va recere deocamdată decât poate 1 milion în anul întâi, căci nu se vor găsi deocamdată decât 50—100 medici pregătiți pentru aceste posturi. În a doua linie va trebui înmulțit în mod grăbit numărul moașelor rurale. Am arătat în mai multe rânduri că *până la complectarea numărului necesar de moașe*, 1 an de studiu e suficient astfel cum să practică în cele mai multe state civilizate, însă și în acest caz ar trebui trimise cel puțin 200 femei anual pentru a învăța moșitul. Este primejdios că proiectul guvernului cere și pentru comunele rurale o pregătire de 2 ani căci astfel nici după 20 de ani nu vom avea numărul necesar de moașe pentru a garanta vitalitatea populațiunei rurale.

Dacă guvernul insistă că chiar de acuma învățământul moșitului pentru moașele rurale să fie de doi ani, atunci un număr și mai mare de moașe trebuie pregătit

în fiecare an, aceea nu se poate face din cauza lipsei de material de faceri, și pentru că un așa mare număr de cleve nu poate fi urmărit și preparat deodată în mod practic.

Pentru acest scop precum și pentru înmulțirea agenților sanitari cred că va trebui asemenea aproximativ 1 milion pe an.

Celelalte înmulțiri de cheltueli sunt mult mai puțin urgente. Crearea de 14 inspectori generali și tehnici, crearea de sute de locuri de veterinari pentru circumscripțiuni relativ mici, crearea de 7 laboratoare nu sunt trebuințe reale. Putem să ne mărginim foarte bine cu numărul pe jumătate a inspectorilor cari și astăzi au prea puțină ocupație, și de încă un laborator în provincie spre exemplu la Craiova, și să lăsăm deocamdată la o parte cele două laboratoare chimice dela București și Iași, unde sunt destule laboratorii cari pot fi însărcinate cu examenele chimice sanitare. Țara noastră e mică și cum posedăm un număr atât de mare de laboratorii de bacteriologie la București, precum și laboratorii în Galați, Sulina. Constanța crearea de 1 nou laborator la Craiova este suficientă. Este absurd faptul că în proiectul guvernului din ură personală s'a suprimat din lege institutul de bacteriologie din București care ca organ sanitar era creat pe lângă ministerul de interne, ca să serve pentru cercetări sanitare și pentru combaterea infecțiunilor, întocmai ca *Gesundheitamt* în Germania. În locul acestui institut deja existent, și care a lucrat și ca institut sanitar fără o altă cheltuială, proiectul guvernului crează niște laboratorii în provincie neavând nici o competență. Asemenea va fi cu totul suficient dacă deocamdată se va crea jumătatea posturilor noi de veterinari prevăzute în proiectul guvernului ; fiecare pentru un număr mai mare de comune.

De o parte medicina veterinară nu prezintă nici aceeași urgență, nici aceeași eficacitate în căutarea boalelor de animale ca și medicina umană, valoarea unui animal neputând fi comparată cu aceea a unui om; de altă parte înmulțirea ceva mai mare a medicilor veterinari și a revizorilor de vite vor da destule garanții pentru descoperirea și combaterea epizootiilor.

Astfel deci, după planul nostru, cheltuelile cu legea nouă sanitară se vor putea reduce în mod sensibil, mai cu seamă dacă ne vom limita deocamdată la o augmentare mai modestă a lefurilor și a diurnelor a acelor funcționari, cari chiar astăzi sunt la noi mai bine retribuiți decât în străinătate.

Va să zică se va putea economisi o bună parte din sumele noi recerute prin legea guvernului fără ca prin aceasta serviciul sanitar să sufere.

Legea nouă prevede ca cheltuelile cari se vor ivi cu asanarea localităților să se acopere prin un fond special alimentat prin diferite taxe rău chibzuite și poate insuficiente. Noi am propus un mijloc mult mai eficace pentru crearea acestui fond, anume *5% din excedentele budgetare*, adică din aceste sume mari cari astăzi se distribuiesc în mod grăbit pentru necesități mai puțin importante.

În ce privește *lucrările de asanare* de întreprins, ar trebui ca serviciul sanitar să aibe o mai mare lati-

tudine. Ar trebui anume sume însemnate puse la dispozițiunea serviciului sanitar pentru combaterea sistematică a malariei, a pelagrei, a sifilisului la țară, pentru care proiectul guvernului nu prevede nimic.

În proiectul nostru din contra s'a prevăzut chininizarea sistematică gratuită în contră malariei (art. 119) comisiuni regionale pentru studierea și combaterea pelagrei (art. 144), și delegațiunea medicilor speciali în comunele bătuite de sifilis (art. 134).

Cu toată întinderea extraordinară a textului legii sanitare lipsesc dispozițiuni de prima necesitate și de cari autorii proiectului n'au ținut cont, cu toate că proiectul de lege al consiliului a atras atențiune asupra lor, (art. 191 și 205). Lipsa cea mai sensibilă este aceea a dispozițiunilor pentru îngrijirea copiilor mici de țâță, precum și pentru protecțiunea sarcinei și lăuziei, a femeilor sărace și lucrătoare. Numai dacă Statul se va interesa de îngrijirea noilor născuți români, vom putea spera să înceteze mortalitatea extraordinară a copiilor mici, cari fac ca în locul românilor, străinii să cuprindă toate o-rașele noastre.

O altă lipsă gravă a proiectului, este că nu se îngrijește ca asanarea localităților să fie executată de oameni competenți.

Suntem convinși că pentru acestea, ca și în alte țări civilizate, trebuie creat un corp de ingineri sanitari, pregătiți anume pentru acest scop, fiind atașați direcțiunii sanitare și lucrând după indicațiunea ei, și a consiliului sanitar superior. Dacă aducerea apei de băut va fi încredințată inginerilor nepregătiți, tot fondul de asanare se va cheltui fără mare folos.

În rezumat, prin proiectul său de lege sanitară, *guvernul propune o augmentare a bugetului cu mai multe milioane; pe de altă parte caută să anihileze prin o singură frază, prin care exclude oamenii competenți cu totul dela alegerea celor mai importanți funcționari sanitari, toată eficacitatea legii și face ca sumele mari cerute să fie zadarnice.*

O lege bună trebuie în prima linie să dea cuvântul hotărâtor în alegerea personalului superior oamenilor de știință, iar dreptul de control științific al serviciului sanitar și al întrebuințării bugetului, trebuie încredințat unui consiliu stabil, compus din tot ce avem mai experimentat și competent în științele sanitare.

În tot cazul însă putem să reducem, fără pierdere pentru sănătatea publică, o bună parte din sumele mari cerute pentru noua lege.

În astfel de condițiuni și cu mai multe alte modificări esențiale, deși de mai mică importanță, legea nouă, care va fi deci aceea a fostului consiliu sanitar, suntem încredințați că va putea îndrepta sănătatea publică.

PROF. V. BABEȘ.

CESTIUNI SOCIALE

ÎN AMINTIREA LUI CESARE LOMBROSO.

Lunga, strălucita zi a marelui muncitor a apus: a aceluia muncitor nepregetat, neobosit, străduitor, care, timp de mai bine de jumătate de veac, de pe catedră, din ziar, din carte, în cercurile intime ca și în întrunirile învățaților, împrăștiă luminată și slobodă sa cugetare, ne-închinându-se cucernic decât în fața Adevărului, cu toată înflăcărea și entuziasmul unui tânăr, chiar și atunci când tinerețea apusese de mult, cu tot avântul unui îndrăgostit, cu puterea și credința unui apostol.

Omul dispăre; dar învățătura, dar opera sa, dobândesc, prin însăși moartea lui, un accent de eloquență și de convingere nouă; parcă nemurirea nu așteptă decât moartea trupească spre a consfinți pe marile maestru și întemeietor în locașul aleșilor ei.

Intr'adevăr, cu greu vălul uitării ar ajunge să șteargă numele părintelui criticei antropologice și al științei criminalogice; după cum nu va ajunge niciodată învierșunarea potrivnicilor săi postumi să șteargă brazda deschisă de mâna-i vâjnoasă în ogorul științei.

Spre a-i păstră numele pentru cei viitori, ar fi de ajuns descoperirile sale asupra pelagrei și nebuniei; ar fi de ajuns strașnica lui cruciadă slujind la înființarea spitalelor de nebuni pe lângă închisori. Și ar fi de ajuns, mai presus de toate, *Summa*, sau *Corpus* doctrinelor sale, privite nu sub intrinseca lor valoare specifică, ci ca întemeiere a acelor principii și postulate cari, aplicate la științele sociale, erau menite să răscolească, în scurtă vreme, lumea dreptului penal; așa în cât numele său s'a adăugat la numele lui Cesare Beccaria și a lui Francesco Carrara, alcătuiind astfel aleasa treime a științei penale moderne.

Eu nu voiesc aci, și n'am nevoie să repet ceea-ce s'a spus în aceste coloane asupra teoriilor lombrosiene. Va fi de ajuns să reamintesc că Cesare Lombroso, pornit să deslege cea mai nedeslușită și năprăznică problemă socială care frământă omenirea — deliquența —, izbuti să deschidă orizonturi cu atât mai întinse, cu cât mai neprevăzute îngustelor hotare ale dreptului penal.

Până la Lombroso, dreptul de a pedepsi se rezemă, în mod axiomatic și absolut, pe existența liberului arbitru: persoana vinovatăului, ca ființă psihologică, nu însemnă aproape nimic; ceea ce însemnă numai eră delictul ca entitate juridică. Lombroso a fost antropologul, sau, mai bine zis, biologul omului criminal, căci el cercetă toate problemele cari se leagă de om în mod mijlocit sau nemijlocit, toate premisele ereditare, fenomenele descendenței, ale originelor, ale întregii vicți sociale în funcțiunile și manifestările sale, dimpreună cu degenerarea pricinuită, în unele cazuri, de mediu. (Sergi). Bizuindu-se pe acea lege a cauzalității pe care el o lățește, cu strășnicie de fier, și asupra celor mai lăuntrice mișcări ale voinței și ascunzișurilor cugetului, Lombroso nu vede în răufăcător, — chiar când el nu se înfățișează cu nici una din trăsăturile caracteristice ale degenerării —, decât pe un subiect patologic, pe

BIBLIOGRAFIE.

G. Pohoran, *Istoria orașului Slatina*. Ediția II. Slatina 1909. Tipografia C. Constantinescu. Prețul 10 lei.

G. Pohoran, *Educațiunea femeii și gospodăria casnică*. Slatina 1907.

o ființă degenerată, sub îndoita înrăurire a legii atavice și a legii mediului înconjurător. Privită sub lumina acestei doctrine, fără-de-legca nu ni se mai înfățișează ca o glăsuire liberă a unei libere voințe a făptuitorului (școala clasică), ci ca neînlăturatul și firescul produs al unui sistem de nenumărate cauze fizice, antropologice, sociale (școala pozitivă). Urmează că delictul, ne mai fiind privit ca un *quid* abstract, neatârnat de determinante exterioare și fără forme evolutive, fu cercetat, d'aci înainte, în chip obiectiv, în legăturile sale cu însușirile trupești și morale ale nelegiuitului și cu factorul «ambiental» și ereditar. Și căutarea pozitivistă a elementelor cari înlesnesc ivirea fenomenului criminal, înlocuind sistemul vechiu al aplicărilor mecanice ale unei reguli nestrămutate, care nu ținea nici cum seamă de acele elemente, e tocmai cea mai înaltă cucerire a școlii pozitive, de care, — după patruzeci de ani de cercetări și de lupte —, Lombroso și-a legat numele pe vecie; e cuvântul de lumină al acelei învățături a sa de dragoste, care, deși pornită din adâncurile nenorocirii obștești, cuprinde totuși în sine cea mai limpede și mângăitoare undă de poezie omenească; întrucât ea ne înfățișează pe răufăcător nu ca o ființă prăpădită care cere îngăduință și milă dela sufletele duioase ori femești, ci pe bolnavul psihic care are nevoie de îngrijiri și de îndreptare, — pe cea mai jalnică și tânjitoare făptură socială.

S'a observat că teoria antropologică a crimei se leagă de doctrina lui Spinoza, a lui Bucle, Vico, Quetelet și în deobște, cu întregă acea concepție deterministă a societății și a istoriei omenești, care caută raporturile dintre legile cari îi orânduiesc dezvoltarea și legile firei.

Intr'adevăr Lombroso, mulțumită spiritului său divinator, care aruncă neîncetat raze de lumină nouă asupra unor legături nedeslușite ori ascunse și găsește pe neașteptate analogii uimitoare, se înalță prin agera sa intuiție, dela studiul biologic al individului, la noțiuni sociologice generale, înnodând într'un lanț mai mult sau mai puțin rezistent la ciocanul criticei, fenomenele organice cu fenomenele sociale. Prin aceasta, omul de știință italian, pe când se depărtează, în mod hotărât, de teoriile ușuratic și pripite după cari întocmirea socială ar fi călăuzită de aceleași legi cari cârmuesc și organizmele animale, dovedește implicit unilateralitatea cugetării marxiste, care leagă ursita noastră socială și istorică de starea și de orânduirea noastră economică.

E ușor de înțeles cum aceste doctrini îndrăznețe ale antropologului italian, cari răsturnau din temelie întreaga sistemă a concepțiilor morale și a teoriilor psihologice și juridice, până atunci predominante; cari nu erau sprijinite de tradițiune, ba încă aveau împotriva-le misoneismul, dacă nu chiar disprețul «catedratecilor» și cari, în aplicațiile lor practice, se loveau de codul penal și de convingerile încăpățănate ale unei magistraturi adăpată la izvoarele dreptului penal clasic și plămădite la școala acelu mare dascăl al cuvântării, Francesco Carrara; se înțelege, zic, cum aceste teorii îndrăznețe și revoluționare nu au biruit fără a înfrunta lupte înversunate, din cari harnicul luptător deși câteodată ostent, nu cedă însă niciodată și nici se trase îndărăt.

Nu mai vorbim de critica rău voitoare și batjocori-

toare, din care am avut o pildă într'un ziar francez din București: mulți glumesc din însăși lipsa de a putea gândi, și socotesc că acoperă golul neștiinței lor, prin scâteierea vre-unui cuvânt hazliu; să lăsăm pe acești critici de porunceală cari cred de bună seamă că știu (halal de ei) aceste două lucruri: cum că Lombroso eră *pentru* pedeapsa cu moarte(!) și că el vede pe un nebun în orice criminal din pricina vreunei anomalii fizice(!). Rămâne totuși o aprigă falangă de critici cu greutate, de cugetători și oameni de știință, cari nu se împacă ori chiar s'au ridicat din răspuseri împotriva teoriilor Lombrosiene.

Valoarea reală a acestor critici, nu ne scapă.

Unii au zis: Pentru ca să hotărîm pe veci caracteristicile umanității delinquentă, va fi de ajuns — după cum pretinde Lombroso, — să vedem cutare sau cutare «stigmat»: asimetria craniului, maxilarele dezvoltate, umerii obrajilor scoși, gropițele occipitalului, urechile «ad ansa»? Dar greutatea și înălțimea boiului, socotite de Lombroso ca semne anatomice de căpetenie, ce însemnătate vor mai avea oare după ce măsurile de el înregistrate s'au găsit în contrazicere cu cele luate de Wilson, Thomson ori Virgili? Și ce rost poate avea capacitatea craniană întru a deosebi delinquența de normalitate, când, împotriva principiului microcefaliei criminalilor, susținut de Ferri și Benedikt, Bordier a reușit să învedereze prisositoarea mărime a multor craniuri de vestiți tâlhari? Și oare nu s'ar putea face aceiași observare cu privire la brachiocefalia și dolicefalia delinquenților?

Alții au combătut obârșia ereditară a crimei, zicând: Răufăcătorul, după Lombroso, e rudă de aproape cu omul primitiv, cu sălbaticul cu instincte fioroase și crude. Dar Darwin, Spencer, Wallace, Quatrefages afirmă că dacă tipul sălbatecului zugrăvit de Lombroso a existat, numai ca excepție, apoi tipul cel mai comun al sălbatecului e cel al unui om cu porniri blânde și blajine, care se împacă cu formele cele mai dezvoltate ale conviețuirii civile. Deci, dacă cel mai depărtat strămoș al nostru trebuie căutat într'un frugivor blând și liniștit, cum rămânem cu ipoteza care află într'o întoarcere atavică explicarea faptei criminale?

Se poate prea bine că — în fierberea grăbitei sale zidiri, pe rămășițele vechii lumi științifice — școala pozitivistă s'a lăsat a fi stăpânită prea mult de farmecul și sugestia noutății, ridicând pe tărâmul afirmărilor îndrăznețe, clădiri tot atât de pripite pe cât de șubrede, cari alcătuiesc partea slabă a puternicului sistem lombrosian. Dar chiar și din mijlocul lipsurilor antropologilor moderni îndrumați de Cesare Lombroso pe calea noilor cuceriri, es la iveală o sumă de merite de cari e datoare să fie seamă istoria. A fi încercat să se elibereze din îngustimile unui clasicism învechit, în neputință de a îndestula cerințele moderne ale criminologiei și tot odată de a o împăca cu sănătoasele rezultate ale științelor naturale; a fi înlocuit punctul de vedere strict juridic cu examenul dezvoltării psihico-sociale a fenomenului criminal; a fi deslușit, în mare parte, cele mai adânci și ascunse izvoare ale sale prin mijlocul raporturilor în cari, în mai multe cazuri, se găsește nelegiuirea cu unele forme de boli mintale; a fi prilejit o reformă sa-

lutară în domeniul procedurii și al regimului închisorilor, adesea neîndestulător ori chiar, câte odată, vătămător; a fi împlinit, cu un cuvânt, una din mișcărilor cele mai adânci în știință și în filosofia modernă, prin răspândirea de metode și adevăruri noi, într'o materie în care orice noutate introdusă reprezintă un act de eroism al gândirii și al voinței,—acestea sunt atât de înaltele titluri de glorie netăgăduită, ce se vor refrânge, deapururi, asupra operei austerului cugetător italian.

Iar austerul cugetător, care cunoscuse tremurul neizbândeii, avu fericirea de a cunoaște și bucuria deplinei victorii. Căci criticele treceau, anii se perindau unii după alții, și evoluția propășitoare a antropologiei criminale își urma biruitoare sborul său, reînnoind concepția răspunderii omului față de om, abătând, dintr'o lovitură, multe nedreptăți străvechi, croind aproape, putem zice, o nouă justiție. Singuraticul propovăduitor al unei doctrine eterodoxe și răsturnătoare avu fericirea și gloria de a vedea încetul cu încetul cum crește în juru-i o ceată de voinici ce ridicau sus, ca un steag de izbândă, ideile sale; de a deveni căpetenia unei școli, căreia Garofalo îi închina doctrina sa juridică, Ferri vraja cuvântării sale, Sciamanna, Sergi, Sighele întreagă râvna tinereții lor harnice; el avu bucuria de a tîrî după carul său triumfal, ca urmași și conlucrători ai săi, psihiatri, antropologi, criminaliști, din cele două lumi. Cinci congrese de antropologie criminală consacrară unul după altul, în diferite țări, opera lui Lombroso, pe când al VI-lea Congres, ținut la Torino, nu era de cât o întreagă sărbătorire a maestrului, cu prilejul jubileului său științific. Dacă apoi chiar și bunele și inteligentele doamne, cărora le surâde un ideal de caritate mântuitoare, se apropiară de învățămintele lui, aceasta e semn că în știința lui țintește la preîntâmpinarea și vindecarea răului, și în ideile sale, pline de compătimire și de îngăduință, ele văd că se împlinește acel spirit de solidaritate omenească, căruia ele îi slujesc, în viață, de interprete inconștiente și sublimă.

Azi, după trei ani dela Congresul din Turin, mărețată demonstrație internațională, se reînnoește, mai adâncă și înduioșată față de amintirea sa; și în Europa ca și în America, peste tot locul, până unde pătrunsese cuvântul său, creator de curente noi sau stârnitor de vii debateri, presa, academiile, cabinetele, catedrele răsună de numele și gloria sa, și îl proclamă de geniu. Și chiar așa a și fost. Toată valoarea și, în acelaș timp, toate lipsurile operei sale chiar, o dovedesc îndestul. Căci vrednică numai de om de geniu fu puterea lui de a întrezări, de a scoate la iveală, de a determina o lume nouă și pe nefericitul erou al acestei lumi: Criminalul; numai ca om de geniu el putu să ajungă la expunerea metodică a unui întreg sistem alcătuit pe această descoperire a sa, mai mult întemeiată pe fericite și îndrăznețe inducțiuni, de cât pe largi și amănunțite experiențe.

Dar, puțin lucru ar fi pentru a califica natura inteligenței lui Lombroso, să zicem că a fost «un geniu» de nu am adăoga că a fost, în toată puterea cuvântului, «un geniu italian».

Geniu italian e, într'adevăr, sinonim de «pionier». Cei mai mari premergători au fost italienii. Gloria descoperirilor e cu deosebire italiană. Francezii, Germanii, Englezii au putut să adâncească, să pătrundă, să sistematizeze, să orânduiască, să lățească, să închege: geniu italian a deschis calea spre continentele pământului și spre sferele științei, spre căile cerului și ale cugetării, fie că el se chiamă Cristof Columb ori Galileo, Marco Polo, ori Galvani și Volta, Amerigo Vespucci sau Leonardo, da Vinci, Giambattista Vico sau Guglielmo Marconi. Nici un neam nu lăți mai mult în juru-i și în jurul lumii întregi, orizonturile vieții, ca poporul italian; nici unul n'a contribuit atât ca el, ca să facă ca știința să fie rodnică în foloase pentru omenire. Alte popoare, spre a se urca spre culmile neatinse ale cugetării, perdură în sborul lor orice atingere cu pământul și mai de grabă rătăciră printre nourii abstracțiunii, decât traseră adevăruri din teoriile științei, cu adevărat folosite practice și cerințelor sociale; alte neamuri spre a traduce în realitate principiile dospite de cugtare și primite de inimi, fură nevoite a se cobori în piață și a ridica târnăcopul dărâmător mai înainte, de a lua în mână mistria zidarului; numai poporul italian, cumpănit, temperat, dialectic, plămuitor, speculativ și totodată practic, analitic tot atât cât și sintetic, nici prea din cale afară metafizic, nici prea materialist, plămădit din cea mai fericită contopire a geniului eleno-latin cu geniu germanic, numai poporul italian nu uită niciodată, chiar și în zborurile cele mai înalte ale cugetării sale, nu uită niciodată omenirea și știu să facă din știință un dreptar al vieții. Iată de ce, tot așa cum literatura italiană e după cele clasice, aceea care păstrează mai adânc pecetea universalității, tot așa și știința italiană e aceea care a grăbit și a precedat ritmul propășirii etice, politice, sociale; e aceea care, într'un cuvânt, a folosit mai mult civilizației obștești: dela născocirea busolei (Flavio Giia) până la aplicarea forțelor hidraulice la mecanica industrială (Galileo Ferraris).

Fie-ne deci îngăduit, ca din aceste coloane, ospitaliere cugetării italiene, să constatăm cu mândrie că din întreaga operă a marelui om dispărut răsare, încă odată, scânteia dumnezeiască a geniului italian, și că italiană s'a numit acea școală care, în numele lui Cesare Lombroso, a biruit în lumea științifică, asupra prejudecăților doctrinare și sistematice ce păreau de nedesrădăcinat, și care nu încetează a birui, fie chiar cu încetul, în legiuirile statelor celor mai înaintate.

În plebiscitul de cinste cu care lumea a preaslăvit memoria sa, puțini însă reamintesc, dimpreună cu meritele învățatului, și virtuțile lui ca om. Aceasta fiindcă omul modest, retras, dedat cu totul școlii și familiei sale, adevăratul tip al învățatului italian — nu putea fi cunoscut și prețuit decât de către cei intimi ai săi. Dar pe cetățean, pe părinte, pe maestru, merită să-l slăvim, tot atâta, dacă nu încă și mai mult, ca pe omul de știință. În mâna sa strălucî făclia arzătoare a tuturilor idealurilor de libertate și de mărire cetățenească. El a fost o mărturie vie a puterii atotbiruitoare a credinței, a muncii, a dragostei. El a fost o aspirație necurmată spre adevăr ca izvor de răscumpărare al răului și de dreptate omenească. Nimeni nu va ști vreodată cât eroid spirit de jertfă pentru binele altuia îl însuflețe în cercetarea adâncurilor tănuite ale

răului cu scopul de a-l tămădui. Dacă — cum reaminti Guglielmo Ferrero — a existat vre-un om care să se închine științei numai pentru știință și pentru a folosi cu dânsa semenilor săi, apoi acesta a fost Lombroso. Spiritul său curat, fecioresc, străin de orice înjosire, se dete cu totul tocmai, prin sfortare a voinței, să cercezeze până în fund prăpastia durerii ce se deschide la picioarele noastre; căci el simțea că geniul are puterea de a tămădui viața.

Omul de știință în înalta-i râvnă nu-i întrecut decât numai ca tată de familie și dascăl în duioasele lui porniri către copii și ucenici. În acea casă a sa, consfințită de cugetare, cele două fiice ale sale, Gina și Paola, deveniră două femei superioare, două vrednice cooperatoare ale tatălui lor și, soațe astăzi a doi oameni de frunte, — Guglielmo Ferrero și Carrara, care urmă lui Lombroso la catedra-i de medicină legală —, ele măriră slava numelui lor prin renumele operilor împlinite. Unicul fiu al lui Lombroso, docent universitar la Roma, a luat loc printre tinerii cei mai cu vază pe câmpul științific.

Scoala fu pentru Lombroso, o a doua familie: ea a fost cu adevărat templul în care acest slujitor al științei, prăznul celei mai mărețe din desbaterile sale. Cine a avut, ca mine, norocul de a fi, pe acea vreme, în numărul credincioșilor săi, va păstra, cât va trăi, în suflet, — ca un neperitor parfum — răsunetul vorbeii lui blânde, o rază din acea lumină ideală care par'că strălucea în jurul frunții lui de învățat pe când adâncea, cu sfințenie și cu hotărâre totdeauna, «misterele eleuzine ale vieții». Din orice cuvânt al dascălului, ca și din orice pagină a scriitorului, se resfrângea un neînfrânat dor de bine, un totdeauna viu sentiment umanitar. Elevii săi se numără în legiuni. El îi atrăgea nu prin farmecul cuvântării, — care era cumpătată, dar neîmpodobită, — ci prin amețitoarea largime și genialitatea orbitoare a vederilor sale. Cel ce asistă odată la prelegerile lui, nu mai lipsează dela nici una; și din ascultător, devenea părtaș; din părtaș, apostol, la rândul său. El găsi pentru toți, cuvântul cel mai pătrunzător de încurajare și de înălțare, și îi hrăni nu numai cu miezul învățăturilor, ci și cu nesfârșita bunătate a inimei sale.

Acum aș dori ca glasul meu mișcat să aibă puterea de a tălmăci gândurile tutulor acelora cărora el — în afară de a le fi hărăzitorul științei, — le-a făurit caracterul, le-a oțelit virtuțile și conștiința civilă, și cărora, dispărând din viață, le lasă drept moștenire, pilda vieții sale.

Și această gândire — cel din urmă prinos de recunoștință către sufletul părintelui nostru spiritual — nu poate fi decât una singură: de a putea fi totdeauna vrednici de dânsul; de a ne putea împlini — călăuziți de luceafărul idealurilor sale — pe de-a'tregul, datoria noastră!

BENEDETTO DE LUCA.

BIBLIOGRAFIE.

Guy de Maupassant, *Pe coastele Italiei*, trad. de Mândru. Biblioteca populară Socec.

I G I E N A

CUM SĂ RESPIRĂM?

Această cestiune mi s'a părut de actualitate, în acest anotimp friguros, sezon de laringite, bronchite etc., afecțiuni cari în parte ne survin, pentru că nu știm să respirăm.

Și dacă cestiunea așa pusă vă surprinde poate pe mulți din cititorii cari îmi fac onoarea de a mă citi, căci ar părea că fiecare om știe eo ipso să respire — respirațiunea fiind un act natural ca și mâncatul, mersul, dormitul etc., — totuși am convingerea că multă lume nu respiră cum ar trebui, parte pentru că nu știe, parte pentru că nu poate.

Respirațiunea normală se face *numai prin nas*, și cantitatea aerului inspirat ar trebui să fie suficientă *pentru a ventila plămânul în toată plenitudinea sa*.

În acest articol mă voi mărgini numai, să arăt pentru care motive respirațiunea trebuie făcută exclusiv prin nas, rezervându-mi cu altă ocaziune de a vorbi de respirațiunea pulmonară, respirațiune în mare parte defectuoasă, din cauza schimbărilor așa de radicale a condițiunilor sociale, îndepărtând omul de modul vieții sale primitive.

* * *

Nasul este o sentinelă puternică, într'u apărarea organismului contra vătămărilor ce pot veni din afară pe cale aeriană, modificând aerul, acest aliment al plămânului, preparându-l, imprimându-i calități fiziologice pentru ca să nu devie vătămător tractului respirator.

Dovadă cum că nu'i indiferent dacă respirațiunea e nasală sau bucală, și că nasul este în adevăr organul respirațiunii, o avem în date anatomice, funcționale, fiziologice și patologice pe care le vom examina pe rând.

* * *

Anatomia comparată ne arată în adevăr, că sunt specii animale la cari nasul se continuă, nu ca la om prin faringele comun, ci în mod direct cu trachea, cu bronșiile etc. Cu alte cuvinte, nasul conduce aerul, alimentul plămânului și indispensabil pentru întreținerea vieții, în mod direct către plămâni, pe cât timp gura se continuă direct cu esofagul, stomacul etc.

Între animalele la care aceste funcțiuni sunt distincte în mod așa de net, putem cita și calul. Este știut în medicina veterinară că dacă printr'o paralizare facială periferică, mușchii nărilor calului nu mai pot funcționa, atunci calul asfixiază, dacă nu i se face tracheotomia de urgență. El nu poate de loc respira prin gură, și înlocui său compensa respirațiunea nasală.

A doua probă, cum că nasul este organul respirațiunii, o avem din constituția anatomică a mucoasei nasului și aceea a mucoasei tracheei, a bronchiei etc., cari sunt identice, pe cât timp cu aceea a esofagului său a gurei nu se aseamănă de loc.

A treia probă. La animale la cari respirațiunea se face în mod intens, ca la cal de exemplu, axul cavităților nasale și acela al tracheei se află pe un acelaș plan. Circulația aeriană se face în modul acesta, nejjig-

nit. La animalele la cari respirațiunea nu e activă, axul cavităților nasale cu acela al tracheei va forma un unghiu mai mult sau mai puțin mare.

Dacă aceste considerațiuni de ordin anatomic, sunt un puternic argument cum că nasul este adevăratul organ respirator, apoi fiziologia, ne va dovedi cu atât mai mult rolul său funcțional.

Aerul care trece prin nas este modificat, preparat fiziologicește după cum am spus, pentru ca să fie cât mai puțin vătămător organismului. Și această modificare consistă în încălzirea, în umezirea și purificarea lui.

A) Aerul trecând prin nas se încălzește. Această încălzire va fi cu atât mai însemnată cu cât diferența de temperatură între temperatura corpului și temperatura ambiantă va fi mai mare. Dacă admitem că temperatura ambiantă ar fi de 15°C , d.e., iară temperatura corpului de 37°C , atunci aerul va fi încălzit cu $12,2^{\circ}\text{C}$ ridicându-se la $27,2^{\circ}\text{C}$, după formula clasică a lui Bloch: E (încălzirea aerului) $= \frac{5}{9}[r$ (temperatura corpului $- t$ (temperatura ambiantă)].

B) Umezirea lui se face prin degajarea de vapori de apă din secrețiunea nasului, la trecerea aerului. Secrețiunii nasului mai incumbă și o altă funcțiune foarte importantă, aceea, de a contribui la purificarea aerului, cea de a treia funcțiune.

C) *Purificarea.* Aerul ce trece prin nas se purifică filtrându-se.

Rare ori avem ocaziunea să ne dăm bine seama de cantitatea enormă și constantă de praf—mai puțin bine înțeles, de enormă cantitate de microorganismele ce sunt ținute în suspensiune în aer. Să ne reamintim numai vara când o fâșie de lumină pătrunde printr'o fereastră într'un spațiu mai puțin luminat, cum, în mod admirabil se proiectează și se desenează toate impuritățile aerului, impurități cari pătrunzând continuu prin tractul respirator către plămâni, ar cauza cu siguranță mai curând sau mai târziu iritațiuni, inflamațiuni, leziuni.

Tocmai ca să obvieze unor asemenea posibilități, natura a pus această armă de apărare la capătul superior al căilor respiratoare, pentru modificarea aerului, în interesul integrității aparatului respirator.

Și prin ce mijloc este reținut praful în nas? Parte este ținut de perii cari se află la intrarea nasului, parte de mucositățile nasului după cum am spus, parte în fine de cilii vibraționali ai epiteliului nasal. În urmă aceste impurități vor fi eliminate de acolo, spălate fiind de lacrimile ce se scurg în mod continuu prin nas, vor fi eliminate prin strănut, prin suflatul nasului etc.

Dar dacă acesta este un mod de a se debarasa, natura a mai înzestrat mucositățile nasale cu o putere bactericidă foarte sensibilă așa încât microbii cari se infiltrează în nas, sunt distruși încetul cu încetul în contact fiind cu acea secrețiune. Așa bacilii difteriei, tuberculesei, pneumoniei etc., etc., toți aceștia încetul cu încetul sunt distruși.

În capitolul următor vom vedea, cum oameni cari nu pot respira prin nas ci prin gură, sunt expuși, și au, de cele mai multe ori pharingite, tracheite, bronșite, contractă chiar difteria, pentru că mucoasa gurei și a gâtului nu se bucură de funcțiunea și de rezistența nasului.

Înțelegem deci foarte bine, cum aerul astfel modificat și preparat fiziologicește devine mult mai apt pentru a fi respirat.

Pe lângă aceasta nu trebuie să uităm că nasul este și organul olfacțiunii, iarăși o puternică armă într'u apărarea organismului contra nocivităților venite din afară, căci majoritatea substanțelor—cari ar putea vicia aerul sunt odorate, deci supuse controlului acestui simț.

* * *

Dacă prin aceste considerațiuni am dovedit cum că respirațiunea normală trebuie să se facă numai *prin nas*, atunci voi întări această teză făcând apel la fapte clinice, patologice, arătând, ce se întâmplă, sau, la ce sunt expuse, persoanele cari nu pot respira în mod normal prin nas.

Complicațiunile cele mai frecvente sunt după cum am spus, faringitele, laringitele, tracheitele, bronșitele, pseudo-astma și, trebuie să mai adăugăm, surditatea.

Am avut de multe ori ocaziunea să fiu consultat de bolnavi cu boale de această natură, cari n'au fost vindecați decât atunci când le-am tratat nasul și le-am dat posibilitatea de a redobândi respirațiunea nasală.

De asemenea copiii cari au respirațiunea nasală defectuoasă, mai curând sau mai târziu prezintă un tablou a parte, care trădează acest defect.

Ei sunt de cele mai multe ori anemici, slabi, rău desvoltați, privirea puțin stinsă, vocea nasală, voce ce a a pierdut timbrul său metalic, și este înfundat. Gura de obicei întredeschisă, buza superioară îngroșată dându-le un «cachet» de imbecili ce nu sunt.

Somnul le este neliniștit, se svârcolesc foarte des în pat, pentru că gura și limba li se usucă, pentru că oxigenarea sângelui se face anevoios.

Medicul olandez Guye a mai descris sub numele de «Aprosexie» o stare de inferioritate intelectuală a acestor copii. Ar fi incapabili de cea mai mică sfortare de atențiune și de judecată. Această incapacitate, această stare de distracție mi se pare însă că foarte des trebuie să fie datorită insuficienței auditive. Mai toți, cei cari nu respiră bine prin nas, mai curând sau mai târziu, vor auzi greu, căci respirația liberă prin nas este o «conditio sine qua non» pentru funcționarea integrită a urechei.

Inferioritatea intelectuală, aprosexia lui Guye ar fi datorită unei perturbațiuni în circulația limfatică dela creier în jos. După alți, ar fi o formă de neurastenii întreținută prin nasul înfundat. Dealtminteri respirațiunea nasală stânjenită, produce de multe ori o apăsare pe creștetul capului, o durere și fenomene de neurastenii indubitabile.

Aceste fapte dovedesc în destul că singura respirațiune naturală și fiziologică este respirațiunea nasală, respirațiunea bucală neputând fi decât o respirațiune complimentară și anormală.

Dacă afecțiunile cari pot împiedica funcționarea normală a nasului sunt foarte variate, putem spune totuși, în mod schematic că două sunt afecțiunile cele mai frecvente: Vegetațiunile adenoide la copii, iar la adulți guturaiul cronic.

DR. BIRMAN-BERA

LITERATURA

POVESTEA LUI «FRUNZĂ-VERDE»

Mai toate cântecile noastre populare se încep cu «frunză verde», o invocație care adeseori nu are nici o legătură cu restul cântecului.

Adeseori nu are legătură, fiindcă alte ori o are.

Cine ar putea tăgădui legătura dintre *bujor* și un *fecior* mândru, din cântecul:

Frunză verde de *bujor*
plânge-mă, maică, cu dor,
că și eu ți-am fost *fecior*.

Trebuința rimei, numai, nu explică potriveala aceasta minunată între floarea care se cheamă *bujor*, și care personifică frăgezimea tinereții și vioiciunea ei, și între *feciorul* înstrăinat, care-și îndeamnă mama să plângă de jalea lui.

De asemenea când zice:

Frunză verde trei *lalele*
mă 'nsurai, luai *muere*,
mă bucurai la avere,
vai de păcatele mele,

să nu fie oare, nici o potriveală între *lalea* și *femea*, când poeții tuturor timpurilor au comparat totdeauna femeia cu o floare?

Iarăși, când țăranul amărît cântă:

Foaie de *pelin*
voinicel *străin*,

simți potriveala între amăreala pelinului și mâhnirea voinicului înstrăinat, când în totdeauna, în asemenea împrejurări, românul zice: traiul mi-i amar ca pelinul».

Pilde ca acestea aș putea să dau foarte multe. pentru a dovedi că, uneori, este o mare potriveală între frunza invocată și restul cântecului.

Intr'un studiu publicat în *Noua Revistă Română* (vol. 6 pag. 328—332) d-l Th. D. Speranția se întreabă: «de unde o fi, de unde s'a luat acest frunză-verde în cântecele noastre?», și desleagă această mare întrebare, cu multă ușurință.

«Când a început a se întrebuința întâi *frunză-verde* în poezia populară, în cântece, negreșit că s'a întrebuințat cu înțeles, și anume cu înțelesul de a preciza timpul.»

Această părere o ilustrează cu câteva exemple. Așa:

Dat-a frunza fagului
pus-am cruce satului
și coadă baltacului,

«arată foarte limpede că îndată ce-a răsărit *frunza fagului* voinicul a părăsit satul, a pus coadă baltacului și s'a dat la haiducie.»

Așa ar fi dacă în acest cântec nu ar lipsi invocația *frunză verde*, pe care o găsim în

Frunză verde foi de fag
ce mi-a fost în lume drag,

și dragostea nu-i numai când dă frunza fagului!

D-l Speranția continuă: «Frunzele și florile au fost în poezia populară un mijloc de a determina sezoanele, întrebuițând, după nevoie, când nume de frunză, când nume de floare. Această întrebuițare făcută la început din nevoia de a determina timpul, a putut cu încetul să ajungă un fel de *modă*, mai vărtos că înlesnea alcătuirea versurilor dela început.»

Și cum a ajuns *modă* această întrebuițare a lui *frunză verde*?

D-l Speranția crede că moda a fost introdusă de țigani, adică de lăutari, cari au *industrializat* poezia populară, și sub influența cărora a ajuns să avem, pe lângă invocații posibile, și invocații «puțin posibile», ca *foaie verde lemn uscat*, invocații «cu ceva imposibil», ca *foaică bob de linte*, și chiar invocații «imposibile de tot», ca *foaică solz de pește*.

Concluzia d-lui Speranția este: «Astfel toate chipurile în care se întrebuințează astăzi, frunză verde în poezia populară, sunt datorite abilității lăutarilor cari în graba improvizării pentru a închege mai repede versurile, se folosesc de frunză verde precum se folosesc matematicii de artificii de calcul (?)».

Cum aceasta ar fi povestea lui *Frunză verde*, încheie d-l Speranția acest articol, care atinge o chestiune foarte gingașă.

* * *

Nu. — Povestea lui *Frunză Verde* e cu mult, cu foarte mult mai complicată, și minți foarte iscusite au încercat să-i afle rostul, și din acest lucru țigănesc — după cum îl socoate d-l Speranția pe frunză-verde — unii învățați scot argumente pentru a dovedi origina noastră romană, argumente pe cari alții le combat cu înverșunare.

Frunză verde din cântecile noastre populare nu este o născocire a noastră proprie. Cu *frunză verde* a cântat antichitatea greacă și romană, cu *frunză verde* cântă și astăzi popoarele neo-latine.

În toate timpurile, și la toate popoarele, poeții au comparat pe femea, singurul și adevăratul izvor al dragostei, cu florile; așa au făcut Homer, Anacreon, Virgil, Horațiu, ca și mai pe urmă Dante, Tasso, Milton, Leopardi, ca și pleiada nesfârșită a tuturor poezilor lumii, ca și Eminescu al nostru care zice așa de gingaș:

Atât de fragedă, *te-asemeni*
Cu floarea albă de cireș,
Și ca un înger dintre oameni
În calea vieții mele ieși.

Și e firesc să fie așa, știind că mitologia antică e presărată cu mituri despre arborii cosmogonici, și în poezia celor vechi se resfrânge credințele timpurilor lor, după cum poeții dela Christos încoace vor fi influențați de cuvintele frumoase ale Evangheliei: «omul ca iarba, zilele lui ca floarea câmpului».

Poezia populară din vechime a trebuit să facă și mai multă întrebuințare de aceste comparații, care sunt origina îndepărtată a lui *frunză-verde* al nostru.

Cu *frunză-verde*, începeau, la Grecii vechii, poeziile populare numite *anthimata*, pluralul cuvântului care

însemnează *floare*, numire răspândită în Provența de colonia phoceană a Masolioșilor, unde și astăzi se numesc *flouretas*; cu *frunză-verde* încep cântecele populare toscane: *stornelli*, ca și *ciuri* și *ciuretti* ale Siciliei, și *voceros* din Corsica.

Și în multe din aceste câtece, ca și în ale noastre, adeseori invocația dela început nu are nici o legătură cu restul cântecului.

Să spicuiam câteva pilde.

Iată niște *stornelli* toscane:

Mazzeto di basilico odorato:
E mi pento del ben che t'ho voluto;
Maladetta quell'ora che t'ho amato.

(Buchetețel de busuioc mirositor—și-mi pare rău că te-am îndrăgit — blăstămat fie ceasul în care te-am iubit).

Salcio piangente:
io vo' rifar la pace col mi'amante,
e quando mi lasciò egli era innocente.

(Salcie plângătoare, — eu vreau să mă împac cu iubitul meu — și când m'a lăsat el era nevinovat).

Timo fiorito:
mi fiúai degli amici e fui ingannato,
mi fidai delle donne e fui tradito.

(Cimbru înflorit: — m'am încrezut în prieteni și am fost înșelat — m'am încrezut în femei și am fost trădat).

În Brazilia se aud astfel de câtece:

Alecrim verde cheiroso,
mangerona d'outra banda,
haide, amar-te, menina,
nem que corra demanda.

(Rosmărin verde mirositor—marjolen din cea parte—trebuie să te iubesc, fetiță — fără să-mi ceară inima).

Manjariçao douradinho,
douradinho até o pé,
o men coracao é ten,
o teu não sci de quem é.

(Busuioc legat — inima mea este a ta — a ta nu știu a cui este).

Cântecele populare portugheze, și ele încep așa:

Laureiro, verde laureiro,
vos que daes a baga branca,
não posso mostrar carinhos
à quem me mostra carranca.

(Laur, laur verde — care ne dați sămânța albă — nu pot să mă arăt drăgăstos — cu cel care mi se arată posomorât).

Exemplele ar putea să se înmulțească, dar nu mulțimea lor ne poate interesa.

Cum se explică acest *frunză verde* comun unor popoare așa de îndepărtate în spațiu, care niciodată nu au venit în atingere, pentru a se influența?

O singură explicație este posibilă: coloniștii lui Traian au adus, prin melegurile acestea, și cântecele lor cu *frunză-verde*, care s'au menținut sub forma lor

actuală în tot poporul nostru, ca și la ceilalți urmași direcți ai cuceritorilor romani.

Aceasta ar fi încă o dovadă a latinității noastre, dovadă pe care Schuchardt o tăgăduiește cu îndârjire.

Iată dar, că povestea lui *frunză-verde* nu-i așa de simplă, precum o socoate d-l Speranția, și lăutarii țigani, n'au ce căuta în rezolvarea unor așa de gingașe chestiuni de folklor, știință așa de grea, care cere atâtea cunoștinți, atâtea cumpănire în soluțiuni și atâtea limpezime în judecată.

ARTUR GOROVEI.

DATORIA

AMINTIRI DESPRE D. MAIORESCU

Eram student. D-l T. Maiorescu ne invită pe o seară dintre noi în fiecare Joi seara la d-sa acasă. Aci dispărea distanța dintre profesor și elevi. Eram deopotrivă socotiți. Cred că nici unul nu va uita vreodată binefacerile acestor întruniri și fiecare va binecuvânta vremurile acelea cu regretul, că nu se vor mai întoarce niciodată, niciodată...

Intr'una din aceste seri, d-l T. Maiorescu ne spune: la viitoarea întâlnire ași dori să cunosc părerile d-voastră, motivate mai ales, asupra chestiunilor: Este țărănul român religios sau superstițios? Are el înăscut «sentimentul respectului autorității, sau se conduce de «frică în actele lui și care-i pricina? Ideea de familie «cum stă?...»

Se vede că se gândea la pregătirea legii instrucțiunii publice, pe care a și propus-o mai târziu.

În opt zile, trebuia să ne formulăm ideile noastre asupra punctelor date și, Joia următoare, să le expunem documentându-le. Aveam să discutăm cu Magistrul, deci trebuia să ne înarmăm cu băgare de seamă. De aceea fiecare dintre noi trebuia să-și aibă observațiunea sa proprie, bine susținută, frumos întărită, căci altfel nici n'ar fi mai avut de ce veni Joia următoare.

O săptămână întregă am colindat cu gândul tot ce citisem, tot ce învățasem, tot ce auzisem și văzusem și degeaba. Datoria de a observa ceva, ideea ce o aveam de micimea noastră față de Magistrul, teama de ridicol, emoțiunea expunerii, grija de a nu întâmpina surâsul binevoitor, aprobarea ironică, încurajarea cântăritoare a sufletului, toate acestea mă împiedicau de a găsi ceva nou, de a mă lega de-o idee, de a-mi fixa vre-un punct, de a susține un principiu.

Miercuri spre Joi, m'am sbătut toată noaptea ca prins de friguri și gândul nu mi se lua dela chestiunile puse. Tocmai despre ziuă, m'am oprit asupra acestor două idei: Poporul nostru nu-i religios, poporul nostru n'are înăscut sentimentul respectului autorității.

Dar aceste două afirmațiuni îndrăznețe trebuiau susținute, dezvoltate, întărite. Și cum le voiu putea dovedi? Ce probe convingătoare am la îndemână? Ce greutate au dovezile mele? Nu-s greșit la punctul de plecare? Argumentarea este serioasă? Și ce-ar urma din toate acestea? Din pricina aceasta n'am închis ochii toată noaptea și Joia aceea, pot să zic, că n'am trăit-o pe pământ.

Mereu și 'n toate părțile, îmi sunau în urechi, mi se plimbau prin minte. Hotărât nu, poporul nostru nu-i religios, căci n'a avut și n'are cine-i face educațiunea religioasă. A avea un cult, însemnează a-ți da seama, a te convinge, a deosebi ce-i bine de ce-i rău, ce-i frumos... Mai știi eu acum, în ce fel mă gândeam în Joia aceea? Un singur semn, îmi ziceam, ar fi, că poporu-i religios: Respectul pentru cei morți. Dar acest respect frumos se observă el oare numai la poporul nostru și numai la popoarele creștine? Nu cumva respectul acesta derivă din sentimentul de iubire, ce avem pentru noi înșine și ai noștri? În adevăr: E caracteristic poporului nostru, grija ce o au femeile de a-și pregăti cele trebuincioase pentru moarte cam dela vârsta de 50—60 de ani înainte. Care dintre ele nu-și are gata la vremea aceea: cămașa de moarte, calâpul de ceară, părăluța pentru deget? «Nu mai am nimic în casă afară de cămașa de moarte», adică am rămas cu degetul, am sărăcit de nu mai am după ce bea apă.

Nu are și nu poate avea sentimentul respectului de autoritate, fiindcă acei ce l-au administrat n'aveau nici ei acest sentiment și nici nu-și dau seama, ce este o autoritate. Poporului îi e frică, de oarece a suferit prea multe în decursul vremurilor și deci...

La ora 9 seara, trebuia să fim la Magistru acasă, la Profesorul de filosofie și de logică. Dela 7¹/₂, mă plimbam agitat pe Strada Mercur dela un capăt la celălalt și la fiecare două minute, mă uitam la ceasornic. Mă gândeam să intru pe ușă, când va fi nouă fix, nici mai 'nainte, nici mai târziu.

Pela 8¹/₂ mă lovesc piept în piept, în colțul Străzii Mercur, spre Poșta veche, cu un coleg.

— Ho, ho, nu te grăbi, mai este o jumătate de ceas!

— Nu cumva ești în urmă?

— Sunt exact.

Prietenul meu avea înfățișarea unui negustor măr-ginaș, scurt și gros, purtă o mustață ca vrabia de rotundă. Mâncase și dormise bine și era dispus afară din cale. Par'că mergea la petrecere.

— Hai să intrăm.

— Ești nebun? Mai e încă o jumătate de oră.

— Da ce trebuie numai decât să fii precis?

— Imposibil, eu nu merg până la ora 9.

— Nu umblă cu copilării. Intrăm mai de vreme, mai stăm de vorbă cu Magistru până vin ceilalți. Știu eu, cum s'aduc vorba, ce-ți pasă!

— Ai pregătit ceva?

— Ceva. Dar nu știi că nu poți rezista înaintea Magistrului? S'a dat la iveală vre-o idee, pe care dânsul să n'o fi frământat în minte mai dinainte? Ai să vezi cât o să vorbim noi!

— Cred că nu-i bine, să mergem înainte de 9.

— Vino cu mine, nu fii copilăros.

Și mă iau după prietenul meu. El sună. Vine cineva... Deschide și ne poștește înăuntru.

În odaie, aștept în picioare, pe când prietenul meu se așează pe un fotoliu, își pune coatele pe masă și-și sprijină gușa pe mâini, ca la el acasă.

— Stai, mă!...

Băiat bun, dar original era colegul meu și tot așa a rămas.

Sosește Magistru și ne întinde mâna cu prietenie. De sigur, că am venit prea de vreme, nu se vede, dar o simțiam în sufletul meu.

— Fumați?

Prietenul meu mulțumește, dar nu obișnuște așa; din când în când după masă, dar acum nu vrea. Pe mine mă ia gura pe dinainte și spun că fumez.

Magistrul îmi întinde o chisea, de metal va fi fost, de ce alt, nici acum nu-mi dau seama. Era niște tutun galben, lung, tăiat în formă de tăeței subțiri. Fac țigara și aștept. Profesorul îmi aprinde chibritul și mi-l întinde. Era prea mult... Gându-mi era la ce începuse să povestească Magistrul și gustul țigării îmi ardea pieptul, — dar nici nu puteam fuma singur. Cu arătătorul dreptei am apăsas pe focul țigării și am strâns-o în mână așa, în cât am și stins-o. Nici n'am simțit arsura dela deget și nici nu știu, cum am vârat-o 'n buzunarul hainei. Din când în când apoi, mă pipăiam, să nu iau foc...

Prietenul meu avea poftă de taifas. Par'că aștepta cafeaua după masă.

Vrea să se întindă la vorbă, când zăngănitul prelung al clopoțelului anunță sosirea altor studenți. Mă simțiam mai liber și acum tot gându-mi era la ce-o să se discute. Rând pe rând, la intervale foarte scurte, sosesc mai toți studenții invitați.

A fost o seară frumoasă, care nu se poate uita niciodată.

Am ascultat pe Magistru desvoltându-ne întregul șir de observațiuni relative la chestiunile puse. Viața întreagă a țaranului nostru în cele mai mici amănunțimi a fost desfășurată înaintea noastră și atunci mi-am dat și eu seama ce bine e să poți și să știi să observi și să pricepi.

Gândurile mele au rămas pentru mine și noaptea am pierdut-o degeaba și ziua aceea n'am trăit-o de loc. Ori numai pe aceea din toată viața mea am trăit-o? Nu știu ce să zic și eu.

Noaptea, târziu, pe străzile Bucureștilor, grupuri, grupuri de studenți discutau aprins:

— Țăranu-i religios.

— Ba-i superstițios.

— Nu-i de loc religios... Cutare autor spune...

— Dar nu știu eu, ce se întâmplă în Oltonia?

— Da, da, are dreptate, țăranu-i religios.

— Să mă iertați, nu vă cunoașteți poporul... Ați văzut pe Magistru?

— Și foarte bine-i, că nu este religios.

— Ba e foarte rău.

*

— E greu pentru d-l Maiorescu.

— De ce?

— Astăzi se discută la Senat legea Instrucției și orărușește, ori se duce cu ea cu tot.

— Eu socotesc, că se duce... În sfârșit, astăzi, nu vine la curs.

— Ai văzut? Deși ministru n'a lipsit odată dela Universitate. Par'că-i numai profesor.

— Dar azi are să lipsească, fără să vrea...

Un grup mare și gălăgios de studenți ne urcăm pe la 2¹/₂ la galeria Senatului și așteptăm cu nerăbdare desbaterile.

Senatul... Senatul roman! Oamenii aceștia bătrâni, cu experiență, așezați la minte, cunoscători ai poporului, aceștia au să hotărască de soarta legii Instrucțiunii. De sus, de acolo, observam capetele lor.

Mai toți erau fără păr în cap... Ha, de sigur, aceștia au cugetat mult, au citit și mai mult, au petrecut atâtea'n viața lor! Respect desăvârșit îți impune Senatul de de- parte, dela galerie.

La ora 3, se sună clopoțelul... Incep lucrările. Solemnitatea... Senatul roman! Dar, par'că nu-i liniște... Ce-o fi având senatorii noștri de sunt așa de neastâmpărați? S'a sunat clopoțelul și uite cum umblă de colo până colo. Unii vorbesc și râd într'un colț. Unul moțăe... Solemnitatea... Cel de colo stă cu ochii închiși. Ce-o fi asta? Așa o fi trebuind să fie Senatul?

Iată, s'a sculat să vorbească un d-n Senator contra legii Instrucției... E P., da P. O combate rău de tot, «Autorul nu cunoaște poporul românesc»... Se aplaudă... «Legea-i rea din toate punctele de vedere.

«Autorul ei este nepriceput în ale învățământului». Unul aplaudă și se uită țintă la Ministru, altul râde și se freacă pe pânțele, celalt stă tot cu ochii închiși... Nu pricep nimic. A isprăvit P., vorbește A. Uite la dânsul cum gesticulează. Amenință... Se bate 'n piept. Apostrofează pe Ministru. «Poporul nostru, D-lor, e incult, leneș, prost»... Țipă...

Ah, începe să vorbească Ministrul. Toți stau la locurile lor. Cei ce umblau fără rost, se opresc pe unde i-a apucat vorba sonoră, prelungă, cunoscută nouă studenților: Domniloor!

Uite senatorul de colo nu mai moțăe... Celalt a deschis ochii... Tot Senatu-i numai ochi și urechi.

— Reușește Ministrul.

— Imposibil. E hotărît mai dinainte. Cade la sigur.

— Nu se poate. Nu vezi cum aprobă senatorii de colo?

— Degeaba. Ministru-i condamnat.

La ora 5, s'a isprăvit. Legea a căzut. Ministrul a demisionat.

La 5^{1/4}, totul s'a sfârșit. S'au dus... Senatorii se plimbă agitați... Strigăte de bucurie... Apostrofări, vorbe rele...

Sgomotos, studenții scoboară pe scările galeriei. Discută cu aprindere.

— A avut dreptate Ministrul.

— Nu, opoziția. N'ai văzut ce bine a vorbit P.

— Ca un cărpaciu. N'avea dreptate de loc, de loc.

— Ministrul singur ne cunoaște poporul.

— Hai, băeți, că nu vine d-l Maiorescu la curs.

— De sigur că nu vine.

— Ei asta-i? Atât i-ar mai trebui să vie și la curs.

— Cine știe, când mai dă de acum pela Universitate!

Grupuri, grupuri o iau pe Bulevard spre Calea Victoriei.

Mă duc la facultate. Intru în sala mare și m'așez pe bancă. Lume multă. Nu știe ce s'a întâmplat la Senat și așteaptă cu nerăbdare pe Magistrul. Ora-i 5^{1/2}... Toți ochii se aruncă spre ușă, la care apare d-l Maiorescu, serios ca în totdeauna și-și începe prelegerea: Domnilor!

E tăcere ca în templul respectat. Il urmăresc cu cea mai mare încordare. Nu se poate... Măcar pe de-

parte... Vreo aluzie oarecare? O anărăciune lăsată să se întrevadă? Vreun semn de decepție exprimat la un loc potrivit? Un necaz arătat? Vreo scăpare de vorbă? O stângăcie oricum, că nu mai e mare... Nimic! E cu puțință? O oră întreagă nimic din toate acestea? E posibil?

O prelegere ca'ntotdeauna: Interpretare a filozofiei cu sânge rece.

O exemplificare ca 'n toate zilele: Claritate în expunere ca oricând.

O seninătate în gândiri ca și mai înainte. Plutire în lumea ideilor ca de obicei. O plimbare printre gândiri ca altă dată. Stăpânire de sine obișnuită. Un gest măsurat, propriu magistrului.

Nimic altceva! E cu puțință? Nu-i om? Nu simte ca lumea cealaltă? Este de admis ca la ora 5^{1/4} să se rostogolească după fotoliul mării și la 5^{1/2} să fie senin în minte și 'n cugetare? Cine din noi este capabil de atâta dispreț de situațiuni înalte, de mării, de comandă, de glorie?

La ora 6^{1/2} precis, profesorul, fostul ministru acum o oră și un sfert, a eșit din sală ca în totdeauna.

Am plecat dela Universitate și mi-am făcut această grea întrebare: Este omenește cu puțință, să-ți faci datoria ori când?

M. STROESCU.

NOTE ȘI DISCUȚIUNI

IN CHESTIA ORGANIZĂRII STATISTICEI OFICIALE IN ROMÂNIA

Domnule Director,

În numărul trecut al revistei d-v. s'a tipărit un articol datorit d-lui C. I. Băicoianu, fost secretar general al Ministerului de domenii, cu privire la «defectuoșitatea organizării statistice noastre». De oarece în acel articol s'au strecurat câteva neexactități, mă simt dator în interesul adevărului, să le dau la iveală.

1. Serviciul statistic al Ministerului de industrie și comerț nu s'a înființat anul trecut, ci la 1 Aprilie a. c.

2. Anuarul statistic al României, despre care se afirmă că ar fi fost întocmit de serviciul statistic, a fost lucrat, precum se arată în prefață¹⁾ la Biurul de informațiuni comerciale din minister.

3. Atribuțiunile serviciului statistic ale Ministerului de industrie și comerț, *nu* «sunt foarte confuze» ci destul de clar lămurite.

Prin art. 11 din legea pentru organizarea Ministerului, serviciul «se ocupă cu statistica comerțului interior, a industriilor mari, a meseriilor, a exploatărilor petrolifere și a rafineriilor, a minelor și carierelor, cu toate lucrările statistice referitoare la acest minister, în fine cu alcătuirea Anuarului general statistic al României.»

1) Vezi „Introducerea” din Anuar, pag. IV.

Dacă cele cuprinse aci s'ar fi părut «confuze» ceea ce nu este de loc cazul, atunci imediat după înființarea serviciului statistic, din programul de muncă, publicat și în buletinul Ministerului¹⁾, ori cine ar fi cercetat, s'ar fi convins că atribuțiunile acestui serviciu sunt destul de bine definite.

Potrivit acestui program, vor apărea regulat ca lucrări periodice ale serviciului statistic:

a) Recensământul industrial.

b) Statistica prețurilor din comerțul mare, a efectelor și articolelor alimentare, pe diferite pieți din năuntrul țării.

c) Statistica salariilor.

d) Anuarul statistic al României.

4. În articolul d-lui Băicoianu, ni se spune că acest serviciu «neavând ce lucra» (?!) în ramurile sale speciale, ce-l privea direct, a împietat asupra atribuțiunilor celorlalte servicii de statistică, compilând... statistica funcționarilor, care n'are nimic aface cu Ministerul de industrie și comerț.

Intâiu. Dacă serviciul lucrează sau nu lucrează în ramurile sale speciale, aceasta se vede *mai târziu*, nu după opt luni de existență, în care timp măsurile de organizare și cele pregătitoare pentru opere temeinice se pot începe, dar nu termina.

Al doilea. Într'adevăr, s'a tipărit statistica funcționarilor, pentru care se aduce o gravă acuzare serviciului care a dat-o la lumină.

Această statistică însă, asupra metodei căreia nu s'a exprimat nici o critică, a arătat exact în ce mod s'a mărit aparatul funcționarismului în ultimul an, și a fost făcută tocmai din considerația «că la noi curentul spre funcționarism este așa de dezvoltat, încât nu poate avea ca urmare decât o slăbire a curentului spre comerț și industrie»²⁾.

Nu știm întru cât în această lucrare, s'a împietat asupra atribuțiunilor altor servicii de statistică. Știm însă că statistica funcționarilor «*compilată*» la Ministerul industriei și comerțului a fost amintită cu laudă într'una din ultimele ședințe ale societății statistice din Paris. Ne pare rău că trebuie să arătăm acest lucru dar îl facem fiind că calificativul «*statistică compilată*» ni se pare prea riguros. Iluștrii statisticieni din Apus sunt mai binevoitori cu modestele noastre străduinți.

* * *

În afară de acestea, rămân încă două chestiuni, asupra cărora ași avea de spus câteva cuvinte.

1) D-l Băicoianu își exprimă dorința «a se întreprinde o lucrare concentrând alocațiile budgetare dela diferite servicii statistice existente».

Cred că satisfac, în parte, cel puțin, cerința d-sale dacă voi da aci, dintr'un scurt raport³⁾ înaintat congresului internațional de statistică, ce a avut loc astă-

vară la Paris, alocațiunile budgetare pentru principalele servicii dela noi.

	Numărul Personalului	Alocația bud- getară pe 1909/1910			Pentru per- sonal în total
		L	E	I	
a) Serviciul statistice generale (Ministerul de Domenii)	22	51.480			90.580
b) Direcția statistice generale a Fi- nanțelor (Ministerul de Finanțe,	49	115.560			115.560 ²⁾
c) Serviciul statistic din Ministerul de instrucție și comerț	9	23.700			112.700 ³⁾
Total	80	190.740			318.840

2. Întru cât privește concluzia articolului: *Centralizarea în acțiune și unitatea în direcțiune*, n'am nimic de spus decât că aceste deziderate au fost formulate și altă dată. Pe cale oficială, ideea e cuprinsă în expunerea de motive a proiectului de lege privitor la organizarea Ministerului de industrie și comerț; pe cale particulară, ea a găsit răsunet prin presă și reviste.

Vă mulțumesc pentru ospitalitatea ce ați binevoit să-mi acordați în coloanele revistei d-voastră, și vă rog, să primiți, Domnule Director, încredințarea stimei mele.

I. RĂDUCANU.

BIBLIOGRAFIE.

Adolf Rothmann, *Blicke in das wirtschaftliche Leben Rumäniens*. Rumänischer Lloyd. Bucarest 1909.

H. de Balzac, *Liturghia ateului*, trad. D. metrius Biblioteca Nouă. București. Prețul 75 bani

Henric Sienkiewicz, *Prinsoarea sau judecata lui Jupiter*, trad. Paul Ionescu. București. Librăria Nouă. 20 bani.

Const. C. Diclescu, *Propaganda papistă și întâmplările bisericesti de azi*. București 1909.

James Caterly, *Români* (traducere de Eugen Lovinescu) Librăria Socec. București. Prețul 4 lei.

Dimitrie Cantemir, *Descrierea Moldovei cu o notiță introductivă de Miron Nicolescu*. (Biblioteca Socec. Buc., 1909).

Dr. C. I. Istrati, *Din trecutul nostru*. Una sută de ani de când G. Asaki s'a dus la Roma. A. Baer. București, 1909.

E. Lovinescu. *Critice Vol. I.* — Eminescu, Caragiale, M. Sadoveanu, Octavian Goga, I. Minulescu, E. Lovinescu, Em. Gârleanu, D. Anghel și St. O. Iosif, Contesa de Noailles, I. Basarabescu, Em. Farago, C. Sandu-Aldea, I. A. Brătescu-Voinesti, Vasile Pop, Impresionismul în critică, Fragmente critice, Fantasiile asupra criticii și Literaturii. Buc. Socec 3 lei.

Calendarul bibliotecii pentru toți pe anul 1910. Ed. Librăriei Leon Alcalay, București prețul 0.50 bani.

C. Rădulescu-Motru: *Naționalismul*, cum se înțelege, cum trebuie înțeles. Biblioteca Lumen, București, prețul 0.30 b.

1) Vezi „Foaia de informațiuni comerciale“ dela 20 Iunie a. c.

2) Vezi „Statistica funcționarilor publici în România“ introducere pag. 1.

3) „*Quelques données relatives à l'organisation de la statistique officielle en Roumanie*“.

2) Totalul alocației budgetare pentru direcția statistică dela Finanțe se referă numai la personal, întru cât materialul face parte din fondurile comune ale Ministerului de finanțe.

3) În această sumă, în afară de fondurile pentru bibliotecă etc., e prevăzută suma de 10.000 lei pentru plata diurniștilor, al căror număr oscilează după cerințele lucrărilor.

G. S. BECHEANU & I. ILIESCU

STRADA LIPSCANI, 26 — BUCUREȘTI — STRADA LIPSCANI, 26

MAGAZIN de NOUȚĂȚI și MANUFACTURĂ

Lănuri pentru rochii: Hommesponvon, cheviotte gros-côte etc., și

Postavuri în toate genurile.

MĂTĂSĂRIE

Cachemir soie, charmense, crepe de chine etc.

Taffetas din fabrica Bonnet culori și negre

Atelier special pentru rochi și confecțiuni

PÂNZĂRIE

Jerseuri, Flanele, Cache Corsets tricotale, Ciurapi și Batiste.

CORSETE

Dantele torchon și broderii veritabile

Rayon special pentru Lingerie și Troussouri gata și după comandă

PREȚURI FIXE ȘI MODERATE

Cea mai ingenioasă mașină de scris este

YOST

Singura care scrie fără panglici

MODEL 10: cu claviatura dublă.

MODEL 15: cu scrisul vizibil și claviatura simplificată.

Cu tabulator pentru tablouri, devize, etc. Cu adaptor pentru scrisul în mai multe culori.

BUCUREȘTI

Calea Victoriei No. 54

TELEFON

— Să nu lipsească din nici o casă —
Franzbranntwein „Dr. KONYA“

Fricțiune întăritoare pentru *muscul tură*, infailibilă contra durerilor reumatismale, la gută, lumbago și ori-ce răceli. Intreține sănătatea, puterea și frumusețea corpului. — Flacon de buzunar 50 bani. Flaconul original LEI 2.

Franzbranntwein cu Menthol

de Dr. Konya se distinge prin puterea sa antiseptică și răcoritoare. Ca atare este recomandat în special contra durerilor nevralgice, durerilor de cap și contra afecțiunilor catarale.

Flacon de buzunar 60 bani. — Flaconul original LEI 2.25

— SE GĂSEȘTE LA FARMACII ȘI DROGUERII —

Veriți-vă de imitațiuni! Veritabilul Franzbranntwein Dr. Konya poartă marca „Fortuna“ depusă la Tribunal și semnătura Dr. Konya și fiu pe gâtul sticlei.

VIIILE
DUILIU ZAMFIRESCU

2, STRADA ZORILOR, 2

Palatul Muntelui de Pietate

TELEFON No. 2597

Vinuri de cea mai superioară calitate

LOCAL DE CONSUMAȚIE

Serviciu la domiciliu

Angroșiștilor li se acordă rabat

SANATORIUL

Dr. GEROTA

CONSTRUIT ȘI MONTAT

Special pentru tratamentul bolilor chirurgicale

Operațiuni și faceri

Bulevardul Ferdinand 48, București

TELEFON 1/44

Ciocolata și Cacao Zamfirescu

Sunt preferate de cunoscători